

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO SLOVENSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA.

XIV. letnik.

November.

11. št. 1908.

PO VISOKIH ALPAH IN NIZKI LOMBARDIJI.

(Dalje.)

JANKO MLAKAR.

Gospodje so pa mojo laščino jako občudovali. Imeli so me kar za pristnega polentarja.

»Ste li Lah?« me vpraša eden izmed njih, ki je imel po kozlovski modi počesano brado.

»Ne, jaz sem Slovenec.«

»Pa znate vendar jako dobro laški, kakor smo čuli.«

»No, tako za silo«, branim se jaz skromno pohvale.

»Kam pa nameravate?« poizveduje radovednež dalje.

»Na Cimo Toso, potem pa čez Adamello na Laško.«

Sedaj pa staknejo vsi trije skupaj glave in se začno nekaj pomenkovati v nekem izrodku nemškega jezika, ki sem ga še manj razumel kakor laščino, ki mi je v nji predaval tisti dedec iz Meza Lombarda.

Nato se pa obrnejo k meni ter me povabijo, naj se jim pridružim, ker imajo isto pot. Izrazili so tudi željo, da bi jim bil za tolmača, ker vodnik, ki so ga bili najeli, razume nemščine prav toliko, kolikor oni laščine.

Jaz sem se jim pa hitel lagati, da se čutim izredno počesčenega, ker so me sprejeli v svojo vse časti vredno družbo in da hočem zastaviti vse svoje moči, da jim bom ustrezal tudi kot vrl tolmač.

Seveda bi bil najraje videl, da bi bili moji novi »tovariši« ali pa jaz kje na Cimi Tosi, samo da bi bili zadosti daleč narazen.

Jaz naj bi jim služil za tolmača! Kar smeh me je posilil. Reveži so se nadejali, da jim bom tolmačil čvekanje vodnika Nicolussija, pa niti toliko nisem znal laški, da bi povedal natakariči, da ne maram sira na rižotu.

Toda, kaj sem hotel? Skuhal sem si kašo, zato sem jo moral jesti. To pride od tega, če se človek s svojim znanjem baha. In jaz sem sicer skromen človek . . .

Ker sem pa imel precej časa preživeti v tej častiti družbi, sem se ji predstavil, kakor se spodobi. Gospodje so moje ime vzeli milostno na znanje, pozabili so pa razodeti, kakšna imena so si izbrali, ko so zagledali prvikrat luč sveta.

Za to nebržnost in preziranje moje osebe sem se pa s tem maščeval, da sem dal vsem trem kar sam imena. Tistega s kozjo brado sem krstil za »Kozjebradca«, drugega, ki je nekje ukradel svetilnik in ga nasadil na nos, sem imenoval prav primerno »Abstinenta«, tretjega sem pa počastil z imenom »Zlatousti.« Imel je namreč v ustih cel zlat rudnik, ki ga mu je vstavil zobozdravnik.

Po kosilu sem šel k jezeru razširjat svoje laško obzorje. Toda, mesto da bi bil zrl v »Polyglott«, sem strmел na smaragdno-zeleno jezersko gladino. Samota, ki vlada na tem jezeru, mi je kaj dobro dela. Zastonj iščeš na zelenih bregovih krasnih vil in letovišč. Toda ravno v tej zapuščenosti ti kaže jezero najbolj svojo krasoto. Samo na vas Molveno se nikar ne ozri, sicer ti izgine vsa poezija. Hiše stoje na kupu, da je druga drugi na poti. In kakšne hiše! Ko bi se ne ravsali na pragovih na pol nagi otroci in se ne oštevale kuštrave babe, mislil bi, da v teh podrtinah nihče ne stanuje.

Ko pridem nazaj v gostilno, so bili moji tovariši, z Nicolussijem na čelu, že pripravljeni na odhod. Rekli so, da čakajo še samo name. Oborožil sem se torej tudi jaz z nahrbtnikom in cepinom, potem smo pa dali Molvenu slovo.

Takoj za vasjo zavijemo v ozko dolino Val delle Seghe. Nicolussi je hlačal prvi, jaz pa takoj za njim, da sem se laglje z njim pogovarjal. Dedec se je ustavljal vsak hip in nekaj čeval vame. Jaz sem mu seveda na vse pritrdil, ker že olika zahteva, da temu pritrdiš, česar ne razumeš. No, in jaz nisem Nicolussija razumel niti besedice. Vkljub temu sem jako dobro tolmačil.

»Kaj pa pravi vodnik?« prasha me Kozjebradec.

»O, nič posebnega. Opozoril nas je na ta lep bukov gozd.«

»Kaj pa sedaj pravi?« poizveduje zopet črez nekaj časa.

»Rekel je, da pridemo kmalu v smrekov gozd. Tudi mi je svetoval, da je dobro po poti molčati, ker se človek preveč utruji, če med hojo govori.«

To moje tolmačenje je toliko pomagalo, da sem imel potem dolgo časa mir.

Abstinent je pa kmalu začel pešati. Lezli smo ravno skozi ozko sotesko pod silnimi Crozovimi stenami navzgor, ko začne vpiti, da hodimo prehitro. Naprošen sem bil torej, naj povem vodniku, da je obča želja ta, da bi je ne mahal tako hitro.

Pogledam skrivaj v Polyglott, toda tega stavka nisem našel notri. Kaj naj storim, da zakrijem svojo laško revščino? Tu mi pade v glavo srečna misel; kajti naenkrat se spomnim, da rabimo v glasbi izraz »piano« za »počasi, tiho.« Jaz sem namreč — da omenim le mimogrede — tudi v glasbi izurjen; posebno lepo znam svirati na gramofon, še lepše pa na fonograf. To znanje mi je že večkrat koristilo. Tako tudi takrat, ko sem bil za laškega tolmača v Brenti.

»Piano, piano!« rekel sem vodniku; in mož me je takoj razumel ter ubral počasnejši korak.

Čim višje smo prišli, tem bolj se nam je odpiral pogled na vrhove silnega Brentskega pogorja. Zlasti na koncu soteske smo imeli kaj lep razgled. Pred teboj se dvigujejo skoraj popolnoma gladke stene nebotičnih vrhuncev in ti žugajo zapreti nadaljnjo pot; če se pa ozreš nazaj, razveseli se ti oko nad jezerom in zelenim pobočjem gore M. Gazza.

Prostor, kjer smo se vstavili, je kakor ustvarjen za počitek. Zato smo sedli v mehko travo in počivali. Zlatousti je pa silno hrepenel po vodi. Vprašam torej vodnika, če ve za kako »fontano« v bližini. Na to mojo interpelacijo je mož dolgo časa odgovarjal. Iz njegovega govora, še bolj pa iz tega, ker se ni premaknil z mesta, sem sklepal, da ni daleč na okrog nobene »fontane.« Zato sem Zlatoustega potolažil, da pridemo šele pozneje do vode in da se mu bo potem še bolj prilegla, ker bo dalje časa trpel žejo.

Zlatousti s to tolažbo ni bil posebno zadovoljen. Gnal nas je kar naprej, da bi tem preje prišel do »fontane.«

Kmalu pridemo do lepe planine, po imenu Malga Selvata. Pastirji so imeli v ne posebno čedni posodi nekaj malega vode, ki jo je Zlatousti takoj potrobil. Kozjebreadec in Abstinenc sta mu zato očitala, da je nekolegijalen. Za malo se jima je namreč zdelo, ker ju ni pustil, da bi se bila tudi onadva udeležila pijače. Pri tej priliki sem opazil, da so bili vsi trije doktorji. Seveda to ni nič posebnega; kajti v »rajhu« se vsako živinče ozre, če zakličeš »gospod doktor.«

S planine pridemo po jako strmi stezi v divji skalnati kotel Massodi, od koder zagledamo še visoko nad seboj kočo »Rifugio di Cima Tosa.« Zdela se nam je podobna gradu, stoječemu na strmi skali. In res je dohod — posebno zadnji konec — do nje zadosti strm.

Koča ima kaj krasno lego, ker je razgled odprt na vse strani. Človek ne ve, kaj bi bolj občudoval, ali Dolomite in Ture, ki te pozdravljajo iz daljave, ali orjaške Brentske vrhove, ki ti kažejo

iz neposredne bližine svoje razorane grebene in smeje stene. To planinsko zavetišče ima tudi to prednost, da leži tako rekoč v osrčju najimenitnejših gora Brentske skupine. Seveda reda in snage ne boš našel v koči. Kajti Lahi z vodo zelo varčujejo. Takoj pod kočo je krasen studenec, ki bi dajal celo leto vode, ako bi ga le nekoliko očistili. Toda tega nočejo storiti, ker se boje, da bi prodali manj vina, če bi bila tako blizu dobra voda.

(Konec 1. poglavja prih.)

PO KOROŠKO-ITALIJANSKI MEJI.

DR. H. TUMA.

V nedeljo, dne 2. avgusta 1908, je izčistil dež in precej mrzel sever vrhove, tako da sem računil na nekoliko dni lepega vremena. Zato sem zapustil svoje bivališče na koncu Zajezere v Ovčji vasi, da poiščem v Ukvah vodnika za prečenje vseh mejnih vrhov do Tablja (Pontafel). Ker v Ukvah ni pravih gorskih vodnikov, mi je bila pot od Poncija do Pilata, da bi dobil človeka, ki bi me spremljal. Povedalo pa se mi je končno, da Ukljanje sploh nimajo posestev na levi strani Bele (Felle) in da so tam sosedje Ovčjevesci, Naborjetci in Dépalcjaci. Po poldnevem iskanju sem dobil izbornega informatorja; bil je Josip Kovač, Nemec iz Naborjeta, ki je kot pastir in lovec prehodil vse naborjetske gore. Točno ob štirih zjutraj sem po dogovoru odkorakal iz dobre slovenske krčme Josipa Kánduta pri postaji v Ukvah ter po 20 minutah hoda dobil Kovača že na mestu pri Mrevljetovem seniku. Bilo je čisto, hladno, rosno jutro. Na levi nad nami se dviga peščena, z borom obrasla gora Nebrije ali Podgorski Hrib (1206 m), ki vlada celo dolino Bele skoraj doli do Tablja in je videti kot lep gozdnat stožec. Na desno od Nebrij je sedlo, ki ga imenujejo Nemci in Slovenci Forčela, t. j. Škrbinica. Ovčjevesci pa rabijo zanjo tudi izraz »Za Vrhom«. Prof. Marinelli jo imenuje Vercella.

Naborjet so od 11. in 12. stoletja naprej poseljevali Italijani. Kakor povsod v naših krajih, so prišli iskat železne rude ter so gradili fužine (iz italijanskega »fucina«). Izza časa italijanske naselbe je ostalo še nekoliko imen, posebno treh gozdnatih hrbtov nad Naborjetom, ki se imenujejo Col de Gos ali Kolgož, Col de Mez in tretji Baškoni. To zadnje ime je pohabljenost na zemljevidu v ime Pazogna. Med Forčelo in Kolgožem je položni gozd Granda, med Col de Gos in Col de Mez Rankgraben, a med Col de Mez in Baškoni Palug ali Perluggraben in onkraj Baškonov je Grosser

Granudagraben. Za Grando se dviga Golec, na desno pa Lahn-büchel, za katerim je Erlakopf (1306 *m*). V sredi med njima doli pa prihaja grapa izpod Ravni (1477 *m*).

Pot gre na levo okoli Erlakopfa na planino Strehica; tako jo imenujejo v Naborjetu vsi Nemci, dočim jo Ovčjevesci nazivajo Sráčica. Po formaciji je hrib nad planino vprav strehi podoben. Izraz Sráčica pa je tudi starodaven. — Na sleme Strehice sva prišla s Kovačem ob 5. uri 25 minut. Konec slemenca se zavije mimo studenca na levo »In der Wiegen« in odtod na hrbet, ki prihaja od kote 1477 *m* čez 1560 *m* na 1761 *m*. Ves ta prostor, gozdnat pašnik, je v posesti Ovčjevescev in se imenuje Ravna, po nemško Federaun. Konec ravni se prestopi, vedno idoč poleg grebena, v Veliki dol; to je gorenji del doline nad Šokovcem, ki se izteka nad Ovčjo vesjo v Belo. Naborješki Nemci so pokvarili to ime v Plitidol. Smer poti gre naravnost proti vrhu 1952 *m*; Naborjetci ga imenujejo Karnitzenspitz; Ovčjevesci zanj ne vedo imena. Ta Krniška špica se obide na levi strani čez Škrbinico, ki vede v Ovško Planjo (t. j. Ovčjevesko), potem se hodi po grebenu do gostega ruševja, skozi katerega je treba plezati kakor skozi rov nekaj časa po vseh štirih naravnost proti vrhu Póldnašnje Špice (nemški Mittagsskofel, laški Jôf di Miezegnot, 2089 *m*). Na prvo škrbinico sva dospela ob 6. uri 40 minut, na vrh pa ob 7. uri 15 minut.

Vrh je gol in na južni strani skoraj do temena rušast. Proti severu odpada precej strmo v skalnate police, nad Rankgrabnom proti Strehici pa v strmih sesutinah. Te sesutine nazivajo Nemci »Sonnseitige Mittagsgritschen«, slovensko bi jih torej imenoval »Prisojni prodi.« Vrh Póldnašnje špice nosi kamenito piramido kot mejnik med Koroškim in Italijanskim. Pogled iz Póldnašnje špice je lep, a poleg Poliških velikanov nič posebnega. Mičen je le na vasi Kanalske doline, krasen na Poliške Špice. Na jugovzhod pod Póldnašnjo špico se vleče hrbet, ki ga Naborjetci imenujejo Siebenkvass; to je pokvarjeno Ovško ime »V Siljevem plazu«. Ves položni bok na jugu Póldnašnje špice se imenuje Planja: na levo od »Siljevega Plaza«: Ovška Planja, na desno pa Laška Planja. Skupina hribov vzhodno od Póldnašnje špice se imenuje: Vrh Planje (1973 *m*) in Črni vrhi, ti so: »Nad Požganjem Špik« (1753 *m*), »Nad črnim studencem Glava« (1682 *m*), »Nad Požutovem v Špiku« (1729 *m*). Grapa proti severo-vzhodu doli, lepo vidna s ceste od Žabnice, se imenuje »Koroški kot«. Iz Koroškega kota nižje doli pada majhen potok; vodopad je viden na poti v Zajzero takoj, ko se prekorači brv čez Šokovec. Izpod »Špika nad Požganjem« teče »Suhi potok za Rutom«, ki pustoši senožeti v Zajzeri. Nemci so to

ime prevedli v Dürrenbach. Police na sever pod Póldnašnjo špico se dele v Obere Polizen, Untere Polizen, v sredi: Polizenwand. Na levo od Polic v grapi so Deutsche Karnitzen ali tudi Karnitzel. Iz tega se vidi, da so vsi vrhovi in višje ležeči pašniki prvotno slovenskega imena in da so se slovenski pastirji izpodrinili šele precej pozno.

Z vrha sem nameraval kar naravnost prečiti ves greben in vse vrhove do Luške planine (Lussnitzen Alm). No, Kovač mi je zatrjeval, da je nemogoče, kakor se sploh pastirji boje prečenja, če bi tudi za turista bilo laglje in lepše. Po navadi se pastirji izogibljejo vrhov in grebenov ter jih obidejo v ovinkih po policah, prav tako kakor divje koze. Vajeni so tudi istemu lahkemu koraku izrabivši omah skoka. Tako me je zapeljal Kovač kakih 400 do 500 *m* pod vrh čez gorenje police v krnico in široko prodasto grapo, ki potem vede približno od koč 1326 *m* naravnost med vrhova »Pipar« 2054 *m* in 2066 *m*. Edino ta grapa ima pristno nemško ime »Bärenloch«. V grapo sva prispela ob 10. uri 10 minutah. na »Visoki Pipar« pa ob 11. uri. Posebno krasen pogled s Piparja je na Poliško skupino. Visoki Pipar je na jug rušast, dočim je njega sosed (2054 *m*) skalnat in težje pristopen, docela polóžen na jug pa je Nizki Pipar (2002 *m*). Pipar je očitno slovensko ime, ker govori koroški Slovenec: skala je izpipljena, izpipana, to je, toliko kakor krnasta. S Piparja sva odrinila ob 11. uri 30 minutah po južni strani čez gorske senožeti pod Malim Piparjem, potem pa pod nižjim vrhom »Zweispitza« (2004 *m*) izprva po kredastih in peskastih, strmih pečinah, kjer je bilo treba plezati mnogokrat po vseh štirih in kjer ni držal prav ne korak ne cepin. Kovač bi bil lahko vodil od Malega Piparja naravnost proti zelenici pod škrbino 1878 *m*. — Na Lechnerjevem zemljevidu 1 : 50.000, ki ga imam vedno pred očmi, je zarisan tudi prehod iz Naborjeta skozi Perluggraben na desno od Malega Piparja v Forcella di Cialalut. No, Kovač mi je trdil, da nikdo tam čez ne hodi, in me je zopet zapeljal v dolgem krogu čez velike prode pod Zweispitzom. Imenoval jih je »Wälsche Ritschen«, slovensko bi jih imenoval »Laški prodi.« Mesto da bi potem vodil pod bokom 1955 *m* na škrbino 1878 *m* in na višji vrh Zweispitza 2042 *m*, me je zapeljal zopet v širokem krogu med pečevje pod 1955 *m*. Ta vrh imenujejo Nemci od njih strani Dreispitz, v Lechnerjevi karti pa je zaznamovano Le Lave dell' Orso. Ta drugi izraz utegne veljati le za grapo pod težko prehodno škrbino, ki drži od staj Implanz v Dunjski dolini skozi Rio Bianco v Krnico nad Luško planino. Le Lave dell' Orso je prevedeno Bärenloch, torej je ime preneseno z grape na vrh, kakor čestokrat tudi pri Slovencih.

Plati pod Lave dell' Orso sva komaj zmagala. Prav malo tolažbe mi je dajal Kovač s tem, da mi je poiskal nekoliko lepih očnic; ko sva pa prilezla na neko zahodno sleme, mi je izjavil, da ne ve več, kje da sva. Po plezanju pod Lave dell' Orso — klinometer mi je kazal $60-65^{\circ}$ strmine — sva bila oba precej utrujena. Od studenca nad Strehico, to je od 6. ure zjutraj, nisva dobila več kaplje vode. No, iskati je bilo najprej izhoda. Prevzel sem vodstvo sam. Po kompasu sem poiskal smer ter po kratkem plezanju sva stopila ob 2. uri 30 minutah popoldne na škrbino, po aneroidu okoli 1900 m, katera je po mojem mnenju pravi Bähren-lahn = Le Lave dell' Orso. Raz škrbino sva zagledala Luško planino na levo pod sabo, pred sabo pa krnico, nad katero se je dvigal v ozadju na desno Veliki vrh (2042 m). Nemci imenujejo vrhova 2004 in 2042 Zweispitz, Ovčjevesci in Ukljani: »Dve špici.« Kakor pa so mi zatrjevali na Luški planini, odkoder se vidi le višja špica, so jo stari pastirji imenovali »Veliki vrh«, kar so pozneje pokvarili v Wildivrsnitz. Veliki vrh odgovarja tudi formaciji, tako n. pr. Veliki vrh = Rombon in Veliki vrh nad Tolminko. Kljub temu, da sva bila trudna in izžejana, sva krenila po strmem žlebu navzdol po produ krnice pod Dreispitzom na desno in po lepem pašniku na Veliki vrh. Prispela sva tja ob 3. uri 20 minutah ter odstopila ob polupetih po isti poti nazaj.

V Dolenji krnici sem videl zanimivo prikazen. Malo nad stezo stoji skoraj meter debeli macesnov štor, ki drži nazaj velik, skoraj 16 m^3 velik bolvan. Orjaško drevo pa leži kakih deset metrov proč na tleh. Očitno se je skala odtrgala višje gori, telebnila na drevo ter ga prelomila. Orjaško deblo je bolvan ustavilo nad seboj! — Ob 5. uri 20 minutah sva prišla k majhnemu studencu pod Luško planino. Voda je komaj še curljala. Luška planina je sicer jako lepo razpoložena in obsežna, toda suha in živina trpi na njej često žejo. V Luško planino sva prispela ob 5. uri 30 minutah; tu sva se ločila. Kovač se je vrnil domov v Naborjet, jaz pa sem dobil prenočišče v zapuščeni koči in ležišče na pogradu na sveže nasekanih smrekovih vejah. Zanimalo me je, kako je upravnik (Halter) napravljajl skuto. Ko se pobere zasirjeno mleko iz kotla, se sirotka skoraj zavre. Potem se vlije vanjo nekoliko litrov neposnetega mleka in nekoliko pozneje golida mrzle čiste sirotke. V to svrhu se sirotka hrani v sodčku, kjer se sproti zaliva, dokler se nekoliko ne skisa. Kadar se v kotlu zalije, izgrebe upravnik žerjavico izpod srede kotla, tako da jo nakopiči v krogu okoli. Na izgreben prostor pa vrže debelo kito kopriv, in to radi tega, da se ogenj pod kotlom docela pogasi ter vročina okoli kotla

dvigne vso skuto in maščobo v sredo in na površje. Tako pripravljena skuta je res ukusna, bila mi je tudi dobra večerja.

Spal sem skoraj celih deset ur. Zjutraj me je solnce skozi špranje kolibe izgnalo z ležišča. Upravnik Bartl Wedam mi je na to povedal, kolikor je znal. Določil sem po njegovih in Kovačevih napovedbah, da je najnižja škrbina nad planino 1733 *m* brez imena in neprehodna, da izraza Marzilla ne poznajo niti kot skupno ime, niti kot ime za poseben vrh. Pač pa nosi vrh 1823 *m* ime »Močilo«; Lipalci ga imenujejo »Vančela«. Tam mimo gre pot z Luške planine v¹ selišče Plekce v Dunjski dolini, »Škrbina pod Močilom« pa je Forcella Quel Torondo. Kota 1945 *m* Jof del Quel di Pez se imenuje Karnitzenspitze, Vrh nad Luško planino 1589 *m* pa Granudaberg; tod okoli drži steza po lepem gozdu strmo doli do grape Kleiner Granudagraben na senožeti nad Luškim kopališčem in potem na cesto pri Lužcah¹⁾ (Lužice, nemško Lussnitz). Lužčanje so danes ponemčeni, vendar prihajajo vedno novi slovenski naseljenci iz Ukev. Nemščina v Naborjetu in Lužcah je sploh grozna reva.

Naborjetci tudi ekonomično ne stojijo dobro. Gozdovi so vsi verskega zaklada, planine pa so razmerno slabe. Polja skoraj ni. Ako bi bile normalne razmere, bi se Naborjet in Lužce od Ukev doli kmalu poslovenile. — Izpod Granude teče proti Felli Čabatèr potok. Na karti navedeni Tschalater Berg in Graben v kraju nista znana. Nad planinsko kočo mi je upravnik pokazal poizkusni vrt za gnojenje planinskih pašnikov. Luški posestniki planin so si prekopali precejšen kos sveta ter napravljajo poizkuse z umetnimi in naravnimi gnojili. En oddelek, ki je bil jeseni prekopan in je negnojen, je ostal docela gol. Drugi oddelek, gnojen s kajnitom, kaže le pičlo travo, tretji, gnojen s hlevnim gnojem, kaže gosto travo v šopih, koder se je bil posul gnoj, sicer pa pleše. Kjer je hlevni gnoj pomešan z umetnim gnojilom in skrbno raztresen, tam se kaže lepa, zelena, travna preproga. — Geološko zanimiva se mi je zdela velika (2 *m*²) porfirnata ploča, ki je ležala na planem na senožeti, dočim je vse okoli sam apnenec.

Z Luške planine sem prišel v eni uri na cesto in v nadaljnji pol uri v Lipaljo (ali Dépáljo) ves. Nastanil sem se v gostilni »Pri pošti«, katere lastnik je Jožef Kovač. Napisi po Depalji vesi so, kakor povsod po Kanalski dolini, nemški. Zadnja leta, odkar je tu nastanjeno vojaštvo, je tudi več hiš patrijotično poslikanih. — Navidezno služi med boljšimi krogi za občevanje nemščina. No,

¹⁾ Korošci nekatere soglasnike radi požirajo; tako izgovarjajo namesto Lužce-Ušce, mesto Lom-Om. Ta izraz »Ušce« je zašel tudi med češke turiste.

po družinah in med seboj Depaljci občujejo slovensko. Zavijajo na poseben način, tako da celo Ukljanje iste doline trdijo, da jih je, posebno ženske, težko razumeti na prvi mah. Jezik pa, ki se je govoril v družini Jožefa Kovača — dasi pristno domače depaljsko narečje — sem brez vsake težave takoj razumel.

Lipalja ves ima krasno lego po prirodi in je tudi ekonomično v dobrem položaju. Ona ima obširne bogate planinske pašnike, jako razsežne senožeti ter lepe bukove, smrekove in macesnove gozde. Največ živine ima v Kanalski dolini, dobro rejene in lepega plemena. Dasi leži Lipalja ves 600 *m* nad morjem, je dolina tam precej odprta in prisojna, tako da sneg že pričetkom marca skopni, dočim ga je v Ovčji vesi takrat še za pol metra. Čez poletje ima vas poleg vojaškega tudi precej tujskega prometa. Ekonomično bi se dala Lipalja ves organizovati tako, da bi po svojem bogastvu vladala Kanalsko dolino. Slovensko pleme je inteligentno in jako dobro ohranjeno. — Prav mičen pogled po Kanalski dolini se razprostire z mostu čez Belo. Vidi se lepo po vrsti Višarijsko svetišče, Poldišnja špica, Piparji, Dve Špici, Krniška špica in Luška planina.

Popoldne sem napravil izlet v Flickergraben, t. j. v globoko, v peščeno pečevje zarito grapo na desni strani Bele. Na levo te grape se dviga strmo iz Belske doline z borovjem obrasel vrh, ki se imenuje »Ščit«. Od tam gori v polukrogu se zavijejo do nad Lužic strme, z borovjem pokrite, precej divje razrite gore, med katerimi je najvišji Žimovec (2001 *m*), na levo skalnati Turen (1944 *m*), na desno pa Gozdec (1919 *m*). Iz tega imena so Nemci naredili Gisnitz. Zadaž za Žimovcem in Gozdecem imajo Lipaljci planino za jagnjeta, imenovano »Na planinici«, nemško Lämperalm.

Zvečer sem bil v prijetni družbi Jožefa Kovača ter ondotnega duhovnika, gospoda Formasa, kateri pa ne zna besede slovenski. Šola je v Lipalji vesi, kakor povsod na Koroškem, utrakvistična, dejansko pa germanizatorična. Dajte Žabnicam, Ovčji vesi, Ukvam in Lipalji vesi slovenskih duhovnikov in učiteljev, ustanovite gospodarskih zadrug — in cela Kanalska dolina postane v eni generaciji dobro slovenska! Z Lipaljo vesjo občujejo iz Dola (Bieliga) in Pontebe sem še precej tudi Italijani; zaraditega ima Lipalja ves tudi furlansko ime A la Glesie t. j. pri cerkvi. Vodnika mi za drugi dan ni bilo treba iskati. Ponudil se mi je prijazno Josip Kovač sam, ki ima živino po planinah, govori vse tri jezike in je torej, kakor sem omenil, najizvrstnejši informator.

Dne 5. avgusta zjutraj še pred peto uro smo odrinili iz Lipalje vesi čez senožeti. Na desno gori se vidi skozi Korenji graben in Srednja brda (1317 *m*). Prekorači se potem Šenatagrabem

ter prestopi v prej strm bukov gozd; tu sem videl bukovo deblo, ki je imelo dva metra v premeru. — Po pičli uri hoda se pride do senika in studenca »Na senožetci«. Odtod sem si pogledal levi breg Bele. Na levem bregu pritoka Flickergraben pod Žimovcem je »Velika Planja« in za njo »Mala Planja«. Na Lechnerjevem zemljevidu navedene »Windische Baliza« ne poznajo Lipaljci, pač pa imenujejo pašnike ondod Veliko Hlevišče in potem Malo Hlevišče. Na levo od Velikega Hlevišča je divja grapa (Hlevišče graben), ki se je železnica ni mogla drugače izogniti, nego da se je zarila s tunelom pod njo; čez tunel goni hudournik svoje prodove. Na vrhu Senožetec je kamen »Počivalce«, kjer se res navadno počiva. Dalje pelje pot zopet skozi gozd do točke 1200 *m*, kjer stopimo na obširno, prekrasno planinsko senožet, ki sega do 1369 *m* in se imenuje Lušč' vrh (t. j. koroški izgovor za »Luški vrh«). Iz tega so skrpali Nemci besedo Luschora, poleg tega pa še točko 1369 *m* prevedli v svoj »Lussnitzer Berg«. Senožet Lušč' vrh je obrobljena s temnim, gostim smrekovim gozdom, po senožeti raztreseno stoje pa krasni macesni. Po svoji legi in slikovitosti je Lušč' vrh ena najlepših planinskih senožeti, kar sem jih sploh kdaj videl.

Zadi za Luškim vrhom in dalje za Srednjimi brdi se dviga Kres od 1576 *m* do 1736 *m*, čigar odrta severna stran se vidi že iz doline. S senožeti se zavije nekoliko na desno v grapo »Pod Piči« (morda izprijeno ime za »Špici«), potem v »Škrilje« in na planino v »Fratah«. Izraz frata pomeni v Kanalski dolini oguljen ali izpodmlet svet, ki se je pozneje zarastel s travo ali z nižjim redkim grmovjem. Ta izraz rabijo tudi Furlani (»Frata«) in Nemci (»Fratte«). — Na Lipaljsko planino sva stopila okoli osmih, ker sva hodila jako polagoma. Nemško nazivanje Deutsche Alm in Leopoldskirchner Alpe je napačno, ker imenujejo Lipaljci sami vse skupaj Lipaljsko planino, ono tik italijanske meje Dolenjo, ono pod Kresom pa Gorenjo. Lipaljska planina je jako obširna, hladna, ker je nekoliko odprta vetru, sočna, polna dobre studenčne vode in tolste prsti. Ima krasen razgled po celi Kanalski dolini, po koroškem gorovju, na pogorje južno od Dunjske doline in najlepši pogled na Montaž, ki ima odtod ime Bojs = Bojec. Jožef Kovač mi je zatrjeval, da v mladih letih, ko je tod pasel, nikdo ni poznal imena Montaž, marveč so vsi stari slovenski ljudje rabili le izključno nazivanje »Bojs« = Bojec. To ime ta gora dejansko zasluži, ker se kakor skoraj 1800 *m* visok stolp dviga iz Dunje. Tik Dolenje planine je italijanska meja prav na razvodju. Položno proti jugu doli se razteza italijanska planina

v Dolu = Casera Biéliga = »Velika«, namr.: planina. Takisto se imenuje tudi Passo di Bieliga »Dol«.

Italijanska planina je jako lepa; ker pa nima vode, se mora napeljevati s slovenske strani po žlebovih proti najemščini. Na obeh planinah se vidi razlika gospodarstva. Na italijanski strani se planina izkorišča vsako leto do zadnje bilke, zato se pa več skrbi za napeljavo vode in za gnojitev. Italijanske planine ima le ena oseba v zakupu ter sprejema živino odkodersibodi proti plačilu, navadno v blagu. Dasi se plačuje za nekatere planine precej velika zakupnina, napravijo podjetniki v dobrih planinah vendar čistega dobička od 800 do 1600 frankov. Pri tem pa lastniki živali prejmejo več blaga v siru, maslu in skuti nego po naših planinah. Ker Italijanom primanjkuje lepih planin, že od srednjega veka sem silijo na sever; tako so si priposestovali lepi planini Na Rudnem vrhu (Somdogna), v Dolu (Bieliga), Na Njivici (Pozzeto alta) in na Jelovcu (Pozzetto bassa). Tudi višje gori, po Pontebici, imajo že več let v zakupu nemške planine, n. pr. tolsti Lanzenboden, ki spada k gorenji Ziljski dolini.

Nad planino »V Dolu« na desno gori se dviga vrh »Pipar«, potem Sechieit (in ne »Sechleiz«, kakor piše Lechnerjeva karta), dalje Brda (1843 *m*). Sechieit (1838 *m*) pomeni Suhi vrh. Ta »Brda«, kakor tudi ona v Poliški skupini, pomenijo lepo izbočen vrh, ki dominuje nad okolico. Tu pride do veljave pristni prvotni pojem brdo (»Kamm«). Na levo nad Dolom se imenujejo vsi vrhovi Lanis (nemara je to staro slovensko ime »Lanec«, die Kette; enako v Rezijskih planinah: Cuel di Lanes). Od Dolenje Lipaljske planine gori gre steza med Monte Pico (1736 *m*) in Lipnikom (Monte Schenone 1952 *m*) skozi položno sedlo. Lechnerjeva karta je imenuje Anhaltersattel (1701 *m*); izraza pa domačini ne poznajo, marveč pravijo »Za Kuglom«. Monte Pico ali tudi Monte Piccolo imenujejo Lipaljci »V Kapelu«. Nekoliko višji vrh zadaj za njim je »Kugel«. Koroški Slovenci imenujejo Kugel, kakor trdijo geologi, po lednikih obdrsane in poobljene vrhove. Tak Kugel se nahaja za Ukvami: 845 *m*, Kuglič v Poliški skupini in Beračni Kugel na desno od prve kapelice gori k Sv. Višarjam (1778 *m*); slovenski bi jih kot tehnični izraz lahko imenovali »oblica«. Od Kugla naprej tvori Kres in zahodni hrbet »Gače«; nemško se rabi za take formacije Zwiesel (Gačniki Gače, v Gačah — se dobi povsod po Slovenskem). Z Gač doli proti Felli gre Pegla, nemško: Pirglergraben. Tik italijansko-avstrijske meje pod vrhom Monte Agar (Illus-Berg 1526 *m*) je druga Lipaljska planina: »Slovenski Jelovec«; odtod pokvečeno

nemško ime Illus. Agar pomeni toliko kot Vodeni, Studeni vrh. Na italijanski strani pa je planina Casera di Pozzetto alta (1600 *m*) po slovensko »Njivica«. Odtod doli teče Rio Gelovic. To je očitno slovensko: »Jelovec«. Nižje doli 1370 *m* je Casera di Pozzetto bassa (1370 *m*), po slovensko »Laški Jelovec«. Italijanska meja gre od zadnjega vrha Kresa, t. j. na Kuglu, ves čas po hrbtu hriba ter zavije onkraj Pegle proti severu na Filone Slavi (1305 *m*), slovensko: »Velika Ravna«. Potem po položnem hrbtu na zahod, slovensko: »Sedlo«, in potem po »Frati« proti Tablju.¹⁾

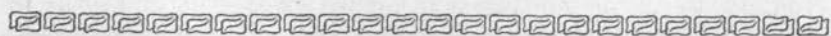
Za Kuglom sem se ločil od ljubéznivega gospoda Kovača in njegovih treh sinov, ki so naju spremljali, in sem krenil na Lipnik (1952 *m*). Pot gori ni težavna, ker gre ves čas po travnatih rušah in z ruševjem poraslem grebenu, a je precej strma. Na Lipnik je od Sedla za Kuglom pol ure. Stopil sem na vrh okoli enajstih. Razgleda nima posebnega, ker ima okoli in okoli višje vrhove. Od Lipnika ves čas po deloma travnatem, deloma skalnatem grebenu drže ovčje steze na Jof di Dogna ali, kakor pravijo domačini, Jof di Mincigos (1962 *m*); ta izraz smatra italijanski geograf Giovanni Marinelli za slovenski. Dospel sem tja ob tri četrt na dvanajst. Vrh, južni in zahodni bok te gore so obrasli z gosto travo. Skoraj prav na vrhu sem našel dobro razvito rastlino smokvice t. j. rdeče jagode. Ker se je jelo vreme izpreminjati na slabše in tudi vrh Dogna nima nič posebnega razgleda, razen po dolini Bele in na Bojec (Montaž), sem odrinil že čez pol ure naravnost doli po jugozahodnem boku, v smeri proti spodaj ležeči glavi Cuel Furmian (1536 *m*). Od zadnje planice krene pot na desno skozi gozd. Čez eno uro sem prišel s svojim spremljevalcem Aleksandrom Capellaro na bujno gorsko senožet v zatišju gozda, odkoder nisva vedela kam. Določil sem po hipsometru višino okoli 1200 *m*, po kompasu smer, ter poslal Capellara na desno gledat, če nisva na robu neke grape. Našel jo je in zdaj sva vedela pravo smer: vedno in ostro se držati na levo. Stopila sva skoro iz gozda in sva videla pod seboj staje Granplan in potem prvo selišče Mincigos. Bilo je tri četrt na dve. Po strmem prisojnem bregu sva prišla doli na široki prod Bele in sva bila ob polutreh v Dunji, kjer sva se ustavila v krčmi Viktorja Soprano.

Dunja (Dogna) je slikovito ležeča furlanska vasica pod strmim desnim bregom, tako da je v zimskem času skoraj ves dan v senci. Od vzhoda se izteka Dunjski potok v Belo; preko

¹⁾ Lipaljši ne govorijo Pontabel, marveč: „grem na Tabelj“, „je prišel s Tablja“. Gl. zgoraj str. 160.

njega vede visok, vitko izpeljan železniški most. Med njegovimi stebri se vidi v ozadju ponosni Montažev stožec, tisti znani pogled v turističnih knjigah in na razglednicah. Glede postrežbe je Dogna precej na slabem. Pri tem pa imajo krčmarji naivne pojme o računih. Ker so se mi zaračunila štiri jajca silno drago (1'40 lir) in sem račun sploh grajal, sem dobil pojasnilo: »Qualche cosa pel cibo, il resto pel disturbo«, t. j. »Nekaj za jed, drugo pa za sitnost«!!

Drugi dan, 6. avgusta, sva odrinila šele po šesti uri po Dunjski dolini. Glede imen Lechnerjeva karta odgovarja docela. Opažam le, da se nekaj slovenska imena bolj in bolj izpodrivajo in kvarijo. Očitno slovenskega porekla je ime Pleziche, katero imenujejo Ovčjevesci Plekce. Tudi staja »Implanz« more biti iz slovenskega »V Plánjici«. Costa in Rio Godiz je menda nastalo iz Golec; v stari italijanski, prof. Marinellijevi karti se tudi še tako piše. Zanimivo je, kako tudi italijanski mapeji kvarijo imena, ker ne poznajo dovolj jezika prebivalstva. Pritok Rio Bieliga pod Plekcamami je zapisan »Rio Rubadič«; Furlan pravi za rio (potok) »rju«, torej Rju Badič; tisti »pristni« Italijan pa je besedo razumel po svoje! — Pot je široka steza, večinoma po borovem gozdu, ki pa trikrat pada prav nizko doli v grape Rio Mas, Rio Biéliga in Rio Bianco. Odtod naprej gre polagoma gori, ves čas po planem in prodišču, do Rudnega vrha. Do glavnega sela Chiout je eno uro tri četrt, do Implanza pet četrt in na Rudni vrh dobro uro hoda. Cela pot zmerne hoje znaša od Dogne do Somdogne štiri ure; doli se pride zlahka v treh urah. — V Rudnem vrhu sem dobil starega svojega znanca iz planin, Andreja Dela Mea, večletnega zakupnika planine, doma iz Saletto. Ime mu je slovensko (»Z meje«), kakor se sploh pri hišnih imenih v Dunjski in Reklanski dolini dobi še dokaj več ali manj pokvarjenih slovenskih hišnih imen. Tudi to dokazuje, da so Slovenci izginili iz Dunje morda šele tekom 19. stoletja. Z Rudnega vrha je kreniti naravnost na jug po senožetih in potem po pašniku v gozd do mejnega kamna, odkoder naprej gre rdeče zaznamovana pot po strmem, vlažnem gozdu doli v Zajzersko kočo v pičlih treh četrt urah.

SPOMINI IN NAČRTI.

DR. FRAN TOMINŠEK.

2. Obhod čez Razór — in še kaj. (Dalje.)

Zgraditev nove poti iz Vrat proti Kredarici smo nemudoma naročili očetu Požgancu, ki je vodil tačas tudi napravo vodo-voda za bodoči Aljažev dom. Ker smo se pa že lotili Triglav a

hoteli smo zvezati Triglavsko kočo tudi še na druge strani. Določili smo krajši direktni dostop iz Gornje Krme do Kredarice, ki naj bi tvoril nadaljevanje dejansko že izvršene jahalne poti skozi Krmo.¹⁾

Še bolj nas je mikala zveza iz Trente na Triglav. Baš v tistem času nam je začel dopisovati g. vikar Abram (vulgo Trentar) o nekem tačas nepristopnem Komarju, ki baje vodi prav naravnost z Zadnjice pod vrh Triglava. Obljubil nam je vsestransko pomoč Trentarjev, ako nadelamo pot čez Komar, ker so radi paše pod Doličem tudi Trentarji želeli to zvezo. — Kraj si je bilo treba ogledati. Vzel sem si torej dopust za nekaj dni — in hajdi v Trento!

Ubral sem pot čez Kranjsko goro in Vršič in dospel nekako v štirih urah do izvira Soče. Bil sem sam in kar nič se mi ni mudilo, ker je bilo še zgodaj popoldne. Ogledal sem si ob izviru slap, ki mi pa ni posebno ugajal; v primeri s slapom Savice in še mogočnejšim Peričnikom pada njegova veljava. Čaroben pa je bil pogled po razsežnem gorskem kotu Zapódnem, obrobljenem na severu s črnimi skalnimi kladami Travnika, na jugu po raztrganem grebenu Srebrnjaka in Grintavca, na zapadu pa po krasni skupini nebotičnega Jalovca.

Po mehki tratici ob šumečem potoku razprostrem vsebino nahrbtnika, svoj lačni in žejni želodec pa pozovem, naj izbira. Doma so mi spekli mastnega petelinčka in strog je bil ukaz, naj ga pojem prvi dan, da se mi ne skvari. Pokorno sem mu torej razkosal bedrca in rebrca, ogulil dolgi vrat in celo izpil možgane; napojil pa sem se z bistro studenčno Sočo in — proti predpisom — s penečim bizeljcem. Vmes sem seveda motril svet okoli Jalovca in njegove silne stene, obetajoč si, da mi niti on ne uide iz programa.

Kar zažvenkeče za menoj steklenica ob zabojčku sardin in se zavali po trati — zanjo pa se zaleti poreden kozliček. Seveda sem bil koj po koncu, da preprečim nameravano zlobno poškodbo tuje lastnine. V tistem hipu se razkropi na vse strani plaha kozja čeda, ki se mi je ob šumenju potoka neopaženo pridružila in obkolila nahrbtnik. Stara kozja mati prijazno zamekeče, kakor da bi me hotela potolažiti. A kaj pomaga, ko je poredni mladič — demonstrant le še naprej butal v valečo se steklenico bizeljca.

¹⁾ Ta zlozna bližnjica se je skončala l. 1905. Stara pot je vodila čez nevarno snežišče pod Vernarjem (tu se je ubil prof. Schmidt) na prelaz, kjer je križišče potov iz Bohinja proti Marije Terezije koči ter Kredarici; napravila je tedaj velikanski ovinek.

Moral sem poseči po svojem bridkem orožju — cepinu, da sem nagnal škodljivca. Medtem pa so drugi naskočili moje skladišče in se polastili mojega belega hleba, cukajoč se zanj. Zapodil sem jih na eno stran, a povrnili so se z druge. Da se rešim nadleže, jim vržem nekaj kruha, potem pa hitro pobašem svoje stvari v nahrbtnik in se odpravim na pot. A nisem še poznal trentskih kozá; vsa čeda me spremlja, tudi pri bližnjih hišah se ne ustavijo. Še enkrat jim vržem kruha; a kaj pomaga? Še bolj sem si jih priklenil na-se! Tako smo jo drobili navzdol ob Soči, jaz naprej, kozlički za menoj. Prav malo sem bil ponosen na to spremstvo. Da bi se ga odkrižal, poskusim še eno sredstvo. Ustavim se, natočim v dlan nekaj žganja in ga pomolim mladičem, ki so se precej zbrali okoli mene. Vsak poduha v mojo roko in pri tem mu zmočim gobček z žganjem; kar vznak jih je vrglo. Kot zadnji se mi približa razposajenček, ki mi je bil steklenico preobračal; njemu pomočim nos prav v žganje. »Ne-e-é«, zanoslja ter malo poskoči in zakiha, potem se pa zopet spusti za menoj. Očitno je bil vaje alkohol! Kajpada zvabi s seboj vso ostalo svojat, le starka si ni upala več v bližino. Udal sem se v svojo usodo — in peketal in meketali smo jo naprej proti Trenti.

Ko dospem do prve žage, steče mi na pot nekaj otrok. Največjemu dečku velim, naj zadrži čedo; obljubim mu za to groš. Hej, kako je poskočil! Zapodi se proti kozam, nekaj zakriči in mahajoč z majhnim okleščkom, zaropoče za njimi s svojimi cokljami — in v beg se je spustil kozji rod. Rad obdarim vrlega pastirčka, ko pa odkorakam naprej, hite za menoj vsi otroci. »Prosim krajcar, prosim krajcar«, ponavljajo v enomer in stezujejo ročice za menoj; celo najmlajši hlaçon, ki je še platno prodajal, me dohiteva in kliče: »Plosim ajca!« Nisem še poznal te razvade beračenja in hotel sem pokarati otroke.

»Ali vas ni sram, da beračite? Ali so vas tako učili v šoli?«

Odgovor: »Prosim krajcar, prosim krajcar!« Hlaçon pa: »Plosim ajca!« — Vsi otroci so bili brhki, rdečelični in dokaj čednega obraza. Ali jim morem biti hud? Stresel sem jim nekaj drobiža po tleh in bojevito so ga pobirali in lovili, potem pa zbežali domov. Samo mali hlaçon je še pritekel za menoj in »plosil ajca«, ker si očitno pri občni béri ni ničesar priboril. Zanj sem pa vzel iz nahrbtnika peščico sladkorčkov. Nabasal si je z njimi usta, potem pa jo je udril čez polje k mami!

Prosta mi je postala pot, pa tudi nov razgled se mi je odprl; nizko hribovje, ki je bilo dosedaj na vzhodni strani, sem pustil za seboj in nenadoma se je odprl na levo slikovit gorski kot,

dvigujoč se iznad Soče proti skalnatim vrhovom. Iz ozadja pa kipi proti nebu piramida veličastnega Razóra; vrh mu je podoben nazobkani kroni, položeni na srebren pas: na veliko snežišče. Strmine, ki obdajajo vrh, so mi zadostno označevale težavnost pristopa, a toliko bolj me je mikalo, poskusiti se z Razórom. Kar obžaloval sem, da mi je topot bila določena druga tura.

Ob takem razgledovanju mi je postala pot kar prekratka. Ko sem pri »Anžkovi« (namr. njivi) prekoračil divjo Sočo, sem imel že cerkvico Sv. Marije v Trenti pred seboj; kaj prijazen, mičen pogled! Bela cerkvica z ozkim stolpičem se skoro naslanja na skalnato steno; poleg cerkvice je čedno župnišče in majhna šola, spredaj bujna trata in ograjena njivica, ki sega prav do globoke struge, koder šumi Soča; onstran se dvigujejo strmi odlomki Srebrnjaka; na tej majhni planotici stoji samo še kmečki stan Špikov.

Tukaj je dom — za samotarja, a raj je bil — našemu Trentarju kot turistu.

Poznala sva se takrat samo od daleč — po imenu. Zato si nisem upal kar vdreti v župnišče; gospoda tudi nisem bil obvestil o svojem prihodu. V tem pride ženica iz Špikove hiše, ko jo povprašam za gospodom Abramom, mi veli, da naj pogledam na njivico ob Soči, češ, tam je najrajši; če ga ni tam, pa najbrž — spi. Pogledam; na njivi ni bilo nikogar. Okna v župnišču so imela trdno zaprte vetrnice, tudi hišna vrata so bila zaklenjena. — Res ga bo treba buditi.

»Hoj, hop! Ali je kdo doma?« zakličem in poslušam. Nekaj začne znotraj lomastiti in močan bas zadoni po veži: »Srepôta! Kdo moti moj mir?«

Vrata se odpro, na prag stopi naš — Trentar, po domače razgaljen; pozna se mu nekoliko zadrege, ko vidi pred seboj tujega turista. Pozdravim ga in pristopim.

»Oprostite, da sem vas zbudil, saj niste kralj Matjaž, ki mora 100 let prespati.« Povem mu, kdo sem in da prihajam Komar ogledovat. Zdaj sva bila takoj prijatelja.

Ob kratkem gostovanju sva začela kovati planinske načrte za Trento, potem sva se pa morala podati v Log, da dobim vodnika. V pošte v je prišel samo Môta, najboljši poznavalec Trentskih gora, ki je bil tudi že splezal čez Komar. V Cudrovi gostilni (sedaj pri »Zlatorogu«) sva se ustavila in rekla poklicati Môto.

Tovariša Trentarja je zelo mikalo, pridružiti se mi; toda skupna tura čez Komar in na Triglav se ni dala drugače izvršiti, kakor da prenočujemo na Kredarici; tolike zamude mu pa stanovski

posli niso dopuščali. Tudi jaz sem si želel njegove družbe. Ko ob čaši sladkega vipavca ugibljemo, kako in kaj, se spomnim sivega Razora, ki sem ga bil občudoval, in predlagam premembo potnega načrta, češ, drugi dan se podamo skupno na Razór in se povrnemo zvečer v Trento, tretji dan pa pojdeva jaz in Mota sama čez Komar. Tovarišu Trentarju sem še namignil, da dovede ta obhod najbrž tudi do naprave pota na Razór. Navdušeno mi je pritrdil in tura na Razór je bila dogovorjena. Mota je dobil strog ukaz, da naju pride zjutraj ob treh budit, dogovorili smo se, kaj vzamemo s seboj, potem sva jo pa midva s Trentarjem urno udarila nazaj proti župnišću.

V Trentarjevem gostoljubnem zavetišču sem kaj trdno prespal to noč. Mimo naselbine bobneča Soča me ni kar nič motila; samo zbudila me je ob nenavadni uri, vendar pa baš o pravem času: svitati se je začelo. Hitro se oblečem; Trentar je bil že pokoncu in je ropotal po veži, basajoč obsežni svoj nahrbtnik. Pa tudi Mota jo je — v besede pravem pomenu — prikadil okolu vogla Špikove hiše; pipa je namreč njegova najzvestejša tovarišica.

Na pot! Veseleč se jasnega jutra odrinemo ob Soči proti severu; že pri prvem mostu zapustimo pot in krenemo tostran Soče po precej strmih travnikih na zeleno brdo, kjer stoji nekaj hiš in mnogo senikov. Pri tem smo po primitivnem mostu prekoračili globoko korito, po katerem šumi in poskakuje potok, prihajajoč izpod Razóra. Ta potok nam sploh daje daljnjo smer. Teče po ozkem razritem jarku, ki si ga je izkopal med Prisojnikovim medgorjem in skalnatimi odlomki Planje, Goličice in Kuhle.¹⁾ Naša pot vodi po bolj položnem Prisojnikovem pobočju, visoko gori nad »Koriti«, kakor nazivljejo imenovani jarek Razórskega potoka. Od zadnjih senikov krenemo najprej strmo kvišku v gozd, potem pa stopamo precej zložno po dobro izhojeni poti med zelenim bukovjem. Najprej smo se od »Korit« nekaj oddaljili, nato se zopet približamo njih robu in hodimo tuintam visoko nad prepadom, ves čas pa polagoma navzgor. Po enourni hoji pustimo »Korito« za seboj; jarek se je razširil v ozko dolinico. Gozd smo pustili za seboj in korakamo po travnatem, skoro ravnem svetu urno naprej. Hkratu se dolina razširi in že stojimo v kotu pod Razórom.

Krasen kuloár! Precej široka planota, preprežena tuintam z redkim ruševjem, se razprostira pred nami, polagoma se dvigajoč do suhega plazovja, koder je razmetanih nebroj ogromnih sivih

¹⁾ Pišem »Kuhla«, kakor izgovarja ljudstvo, ker nikakor ni dognan izvor besede niti iz »Kugle«, niti iz »Kukle.«

in rdečkastih pečin. Iz plazu vstaja silna, navpično odsekana bela stena, v kateri se jasno razloči nekaj obširnih, rdečkasto-rjavih odlomkov, od koder se je šele nedavno odkrnilo skalovje. Nad to steno pa se žari v jutranjem blesku navpični, raztrgani vrh Razóra. Skalnati njegov greben tvori na desno preko ozke zareze veličastno, tudi vso razkosano Planjo; šele pod Goličico prehaja siva stena v črno-zelen rob, ki kroži nad nami proti jugu. Na levo od Razóra je pogled prijaznejši; tukaj se nam skriva pravi Prisojnik, kažoč nam samo svoje sicer strmo, v višini ponajveč travnato, spodaj pa z ruševjem pokrito pobočje.

S tem nam pa daje tudi smer našega pota. Premerili smo planoto, sledeč počasi se dvigajočim tratinam, potem smo zavili na levo proti Prisojniku. Po strmeh, s slečem in ruševjem poraslem obronku smo splezali iz kotline, potem smo iskali prehoda po gostem ruševju in skalovitih rebrih. Po kratkem, a težavnem plezanju smo se povzpeli v znatno višino in smo konečno dosegli ozko pastirsko stezico, ki je vodila povprek čez ruševje in nato zavila proti sedlu med Prisojnikom in Razórom.

To je bil dostop čez »Metliko«, doslej znan samo trentskim lovcem in pastirjem; uvidel sem, da bo tod treba skrbno nadelati stezo.¹⁾ (Konec 2. poglavja prih.)

¹⁾ Pot čez „Metliko“ je sedaj brez težave, ker je steza nakopana v ugodnih ključih in je ruševje presekano.

DRUŠTVENE VESTI.

Novi člani. Osrednjega društva: Göttler František, inženir, Časlava (Češko). Vasič Konrad, uradnik Vzajemnega podpor. društva; Dolenc Jerica, trafikantinja; Tomec Ivan, c. kr. davčni asistent. (Vsi v Ljubljani). Auš Aleksander, uradnik dioničke pivovare, Zagreb. Cvek Franc, postajenačelnik, Postojna. — Kranjske podružnice: Bajželj Jakob, posestnik v Stražišču. — Tržaške podružnice: Martelanc Svetko ml., akademik v Barkovljah.

Darila: g. Josip Pravhar K 2. — G. Edi Tavčar K 1'20. — Popravek k št. 8. in 9. str. 130: Za kočo na Nanosu je daroval g. Anton Avsec, c. kr. sodni pristav v Postojni, iz neke kazenske poravnave K 10, (ne K 4.)

Nova pot na Prisojnik — se je otvorila dne 8. septembra. Naše društvo je s to napravo izpopolnilo zveze v Razórski skupini in je zvezalo tudi Prisojnik z romantično Trento. Prisojnik (2547 m) je veličastna, precej težavna gora. Bil je doslej pristopen le preko sedla Vršiča in še tod je nadelana pot le do znamenitega Prisojnikovega okna; pristop od okna na vrh je samo za izvežbane turiste.

Nanovo otvorena pot Slovenskega plan. društva vodi iz Trente najprej skupno s potom na Razór, ne spusti se pa v kot proti Razóru, nego krene od „Korit“ kvišku po gozdu (proti severu) in drži strmo proti Kranjski planini,

ki leži nekako v sredini južnega Prisojnikovega pobočja. Nad Kranjsko planino vodi nova pot po precej strmih rebrih v smeri proti grebenu, prekorači že precej visoko gori Vetrovo pot, ki veže sedlo Vršič preko Prisojnikovega južnega pobočja z Mlinarico pod Razorom, in krene končno v Prisojnikove stene; tod je pot v skalo nadelana in, koder potreba, s klini zavarovana, večinoma pa ni težavna. Na vrh privede po nekakem južnem odlomku njegovem. Iz Trente na vrh Prisojnika je šest ur zmerne hoje.

Nova pot bode služila tudi za zvezo Prisojnika z Razórom; hodilo se bo z vrha Prisojnika po novi poti do Vetrove steze, po slednji do Mlinarice in potem po znanih naših potih na Razór. Kdor pa se hoče ogniti težavnim partijam od Prisojnikovega okna na njegov vrh, lahko potuje tudi z Vršiča po Vetrovi poti do križišča, kjer prihaja naša nova pot iz Trente, in potem po novi poti na vrh Prisojnika; seveda bo ta zveza precej daljša, vendar vsakemu turistu pristopna. Naša nova pot je torej važna turistična naprava.

Izvršil jo je, kakor tudi vse druge naše pote v Trentskem pogorju, društveni zaupnik in vodnik Anton Tožbar s trentskimi delavci. T.

Povečanje Triglavске koče na Kredarici. — Kakor smo na kratko poročali v IX. številki „Plan. Vestnika“, je pričel osrednji odbor v pretekli sezoni povečavati Triglavsko kočo na Kredarici. Izvršitev tega dela, s katerim bo združena tudi temeljita preuredba notranjih prostorov dose-danje koče, je bil sklenil odbor že l. 1906, v svesti si, da udobnosti stare koče ne zadoščajo več vedno naraščajočim zahtevam turistov. Dal je v ta namen v Gornji Krmi še v jeseni l. 1906. posekati 90 macesnov, da jih spravi spomladi 1907. na Kredarico. Slabo stanje društvenih financ je prekrizalo odborove namere; ker je pa vprašanje o kočah v Triglavskem pogorju baš l. 1908. postalo zelo aktualno (Dežmanova koča!), se je odločil odbor, da s povečanjem Triglavске koče vsejedno prične v pričetku tekočega leta, upajoč pri tem na izplačanje od dež. odbora zagotovljenih podpor!

Les za novi del koče so spravljali bohinjski delavci od marca do maja na Kredarico, pri čemer pa so jih jako ovirale neugodne vremenske razmere.

Po odborovem načrtu bo novi del koče 8 m dolg in za 1.70 m širji kot stari del koče. V novem delu bo veža, v katero se bo vstopilo od bohinjske strani, potem obednica s sedemindvajsetimi udobnimi sedeži, in kuhinja, iz katere bo dohod v klet, k vodovodni pipi in k oskrbnikovi stanici; sedanja kuhinja bo prirejena za drugo jedilnico. Dosedanja jedilnica se izpremeni v skupno ležišče, ki bo v zvezi s sedanjo skupno spalnico v pritličju in z damsko spalnico v prvem nadstropju tvorilo skupino navadnih prenočevališč. Udobnejša prenočišča pa bodo dostopna iz veže in bodo vmeščena v prvem nadstropju novega in v drugi polovici starega dela koče, katerega je bilo v ta namen treba vzdigniti za 70 cm. Obstajala bodo iz devetih razmeroma prostornih sobic s skupaj 14imi posteljami. Sobicе bodo enotno in zelo komfortno opremile požrtvovalne dame iz slov. planinskih krogov.

Ker bo v podstrešju moglo prenočiti prilično 20 oseb, urejena bo po prestavbi koča za 56 prenočevalcev, kar bo vsaj za deset let zadoščalo; zajedno pa bo poskrbljeno za razvajene turiste, ki so radi nemoteni.

Odbor se je pri odobritvi predloženega načrta pridružil mnenju projek-tanta, da je i pri planinskih gradnjah strogo ločiti prenočevalne prostore od gostilniških. To načelo je pri Triglavski koči dosledno izvedeno. Dostop k vodovodni pipi bo mogoč le oskrbniku; cisterna je nameščena v kleti in bo držala 3000 litrov; zadoščevala bo tudi torej ob največji suši.

S stavbo so pričeli meseca junija in so jo v surovem dokončali dne 30. septembra; kakor kaže, bo omogočeno odboru, da bo dal preurejeno kočjo že pričetkom bodoče sezone turistom na razpolago.

V dožnost si štejemo omeniti neumorno in požrtvovalno delovanje našega častnega člana, č. g. župnika Jak. Aljaža, ki, dobro poznavajoč lokalne razmere, ni štedil ne s časom ne z delom samim, da je omogočil neovirano gradnjo; sploh pa je s svojim vplivom veliko pripomogel k plodonosnemu delovanju društvenega odbora. — Gradnjo vodi odbornik inženjer Skaberne.

V. S.

Za kočjo na Ratitovcu. — Iz Dražgoš se nam poroča: Selška podružnica „Slov. plan. društva“ je priredila 27. septembra v Selcih veselico s pozdravnim govorom, petjem in srečolovom v prid novi planinski koči na Ratitovcu. Uspela je prav lepo in nabralo se je pri nji prostovoljnih darov nad 100 K. Za ta uspeh gre hvala g. drž. in dež. poslancu dr. J. E. Kreku, ki je v svojem vzpodbudnem govoru naglašal, da Planinsko društvo zasluži v polni meri našo podporo, ker izpolnjuje blagi namen, odkrivajoč nepopisno lepoto naših planinskih krajev, goječ ljubezen do rodne zemlje in jo braneč pred potujčevanjem. — Takisto gre hvala selškemu pevskeemu zboru in gg. akademikom za sodelovanje.

RAZNE VESTI.

O »Slovanski turistovski zvezi.« — V zmislu poročila, ki smo ga prinesli v zadnji številki (str. 154), je osrednji odbor „Slov. plan. društva“ poleg posebne okrožnice poslal vsem slovanskim turistovskim društvom po en izvod spomenice, izdane ob 10-letnici „Slov. plan. društva“, naše knjižice „Markirane poti“, nadalje seznam planinskih koč našega društva, ter društveno glasilo „Planinski vestnik“, s pripomnjo, da se bo „Pl. V.“ določil tudi za nadalje, ter s prošnjo, da naj tudi ona društva pošiljajo nam svoje publikacije in da nam se posebno ob vsakoletnem zaključku določijo poročila o društvenem delovanju. Naposled se v okrožnici naznanja, da je „Slov. plan. društvo“ pripravljeno podajati članom onih društev vsakovrstne informacije za potovanja po slovanskih deželah, in da v slučaju, ako bi napravili kak izlet v naše Alpe, postavi na razpolago zanesljive vodnike. — S to inicijativo „Slov. plan. društva“ je vsekakor storjen važen korak k prosperu turistic v slovanskih pokrajinah.

Aljažev stolp — bel. — Znani slovenski planinec g. Alojzij Knafelc, revident državnih železnic v Trstu, kateri nam je še izza svojega bivanja v Beljaku kot tajnik Ziljske podružnice dobro v spominu, je bil pretekli mesec 25tič na vrhu sneženega velikana Triglava. Da je gosp. Knafelc to slavlje bolje praznoval, je ostal osem ur na vrhu. Prinesel je bil s seboj barvo in čopič in je, dobro porabivši svoj čas, ves železni Aljažev stolp — belo pobarval.

Naš vandalizem v Triglavskem pogorju? — V znanem graškem listu poroča dopisun iz Beljaka, da so bile razbite vse tablice nemškega planinskega društva v Triglavskem pogorju okoli Deschmanove kočje, kolikor so imele nemške napise in sumniči naravnost — naše „Slov. plan. društvo“ kot storilca. — Nam ni znano, ali, kje in kakšne tablice so bile razbite; zavračajoč pa tak podli napad kot neosnovano natolčevanje, prehaja naše društvo ravnodušno na svoj redni in edini dnevni red: na izdatno stvarno delo!